

Gewasbescherming

Terreineigenaar kan bijdragen aan plaagbestendiger landschap

Door aanwezigheid van natuurlijke vijanden te stimuleren, is het voor boeren mogelijk om minder gewasbeschermingsmiddelen te gebruiken. Dat is niet alleen mogelijk positief voor hun portemonnee, maar draagt ook bij aan de kwaliteit van het oppervlaktewater en daarmee aan de realisatie van de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water.

DOOR BASTIAAN MEERBURG EN FRANS VAN ALBEEK

In 2004 ging in de Hoeksche Waard het LTO-project Functionele Agrobiodiversiteit (kortweg: FAB) van start. Het doel van dit project was onder andere om in een grootschalig agrarisch cultuurlandschap een hoge biologische diversiteit te bereiken, waardoor ziekten en plagen op natuurlijke wijze onderdrukt kunnen worden. Natuurlijke vijanden (bijv. lieveheersbeestjes en sluipwespen) van plagen doen hun werk op akkers optimaal wanneer de omgeving voldoet aan de eisen die zij stellen. Ze hebben voedsel en schuilplaatsen nodig en gebieden waar ze zich kunnen voortplanten. Daarom worden bij boeren bloemstroken langs de perceelsranden aangelegd die de aantallen natuurlijke vijanden stimuleren. Vanuit het FAB-project gebeurt dit in de Hoeksche Waard, maar er zijn ook vele andere locaties in het land waar men dit principe inmiddels toepast. Het project Akkerranden Flevoland is een succesvol voorbeeld: daar streeft men naar een netwerk van 160 kilometer akkerranden in 2013. Ook in Noord-Brabant loopt binnen het project Actief Randenbeheer een pilot waarin de provincie, waterschappen en boeren samenwerken om natuurlijke plaagbestrijding mogelijk te maken.

Inmiddels zijn we een aantal jaar verder. Akkerranden blijken inderdaad de natuurlijke vijanden

te stimuleren, en ondernemers hebben het aantal bespuitingen in hun gewassen kunnen verminderen. Maar voor een optimale stimulering van natuurlijke vijanden in een gebied is het onvoldoende om alleen aanpassingen op het agrarisch bedrijf door te voeren. Onderdelen van de openbare ruimte (zoals dijken, bermen, slootkanten en overhoeken) kunnen een belangrijke aanvulling zijn om ervoor te zorgen dat de kwaliteit van het gebied voor natuurlijke vijanden toeneemt. Hiervoor is het nodig om het beheer van groen in de publieke ruimte aan te passen. 's Winters zorgen houtige begroeiingen voor schuilplaatsen voor natuurlijke vijanden en zijn middelhoge grazige vegetaties gewenst om aan rovers dekking en beschutting te bieden. In het groeiseizoen zijn kruidenrijke vegetaties met voldoende bloemen nodig om de noodzakelijke nectar en stuifmeel voor zweefvliegen en sluipwespen te leveren. Zo wordt een omgeving gecreëerd, waar natuurlijke vijanden zich thuis kunnen voelen.

Binnendijk in de Hoeksche Waard: dit soort locaties bieden kansen voor ecologisch beheer.

Ecologisch beheer door overheden

Een landschap met meer groenblauwe dooradering wordt ook door de maatschappij als steeds waardevoller gezien, niet alleen omdat het de biodiversiteit stimuleert, maar ook vanuit het oogpunt van landschappelijke waarde (belangrijk voor toerisme/recreatie). Ecologisch beheer van groen in de publieke ruimte past hier prima binnen. Bij zulk beheer wordt één of tweemaal per jaar de vegetatie gemaaid en vervolgens binnen enkele dagen afgevoerd om zo de bodem te versralen. Hierdoor krijgen bloemen en bijzondere plantensoorten meer kans. Doordat het maaisel even blijft liggen kunnen zaden afrijpen en uit het maaisel vallen en kunnen allerlei insecten die nog in het maaisel leven, een veilig heenkomen zoeken. Voor terreinbeheerders van de publieke ruimte, waaronder waterschappen, provincies en gemeenten, betekent dit een verandering vergeleken met het traditionele maai-beheer. Ondanks de maatschappelijke wens

De randen langs akkers bloeien eind oktober nog steeds.

kan een overgang van regulier naar ecologisch beheer van dijken of in wegbermen bij sommige partijen gevoelig liggen. Boeren vrezen extra onkruiden op hun kavels of dat zij dijkdelen niet langer kunnen pachten voor bijvoorbeeld het beweiden van schapen. Bestuurders van publieke organen zijn vaak bevreemd dat de beheerskosten hoger zullen uitvallen. Verschraling vereist vaak een lange periode van consistent beheer. Financieel gesproken ligt dit moeilijk: een budget hiervoor moet gedurende meerdere jaren worden vastgelegd. Dit betekent dat de flexibiliteit voor overheden om met gelden te schuiven, afneemt.

Ondernemers hebben het aantal bespuitingen in hun gewassen kunnen verminderen

Daarnaast vraagt ecologisch beheer om bijscholing en opleiding van de uitvoerders in het veld en is een goede monitoring van de floristische samenstelling op de gekozen locaties gewenst. Soms wordt ook het argument van de waterkundige veiligheid aangevoerd als reden waarom men niet tot ecologisch dijkbeheer overgaat. Dit is niet terecht. Uit onderzoek van de Technische Adviescommissie Waterkeringen (TAW, 1998) blijkt juist dat bij dijken

de beste resultaten voor de waterkundige veiligheid worden gerealiseerd met periodiek of continu beweiden met schapen (lage vee-dichtheid en maximaal 75 kg N aanvoer per hectare per jaar) of hooilandbeheer. Dit hooilandbeheer komt sterk overeen met ecologisch beheer: er wordt tweemaal per jaar gemaaid of slechts eenmaal per jaar in het najaar bij voedselarme situaties. Door de goede doorworteling van de toplaag van de dijk is de kans op afslag geringer.

Maaisel als kans

Bij ecologisch beheer is het voor de verschraling nodig om maaisel af te

voeren. Op dit moment wordt het vrijkomende maaisel vaak nog beschouwd als last en als kostenpost. Maaisel wordt vaak naar een composteerder of vuilverbrander getransporteerd. Echter, in de toekomst is het waarschijnlijk dat dit voor terreinbeheerders een inkomstenbron zal gaan vormen. Er vinden nu op een aantal locaties in het land (bijv. in de provincie Groningen) pilot-projecten plaats waar bermmaaisel wordt verwerkt tot energie. Dit gebeurt onder meer

via vergisting. Indien dit soort projecten succesvol blijken te zijn in technisch en economisch opzicht, kan het een flinke impuls vormen voor terreinbeheerders om tot een dergelijk maai-beheer over te gaan.

Tot die tijd kunnen de kosten van ecologisch beheer voor terreinbeheerders worden beperkt door te kiezen voor selectief ecologisch beheer op die plekken waar de kansen voor de flora het grootste zijn. Een andere mogelijkheid is om samen te werken met agrarische natuurverenigingen en natuurorganisaties. In sommige regio's gebeurt dit reeds en zorgt ervoor dat het beheer goedkoper wordt en een beter

Ook onder hoogspanningsmasten is het mogelijk om ecologisch beheer toe te passen

resultaat kent.

Ook in de Hoeksche Waard worden op dit moment dergelijke stappen gezet en proberen Hoeksche-waards Landschap en LTO-afdeling Hoeksche Waard, ondersteund door onderzoekers van Wageningen UR, een samenwerking op te zetten. Doel is om de diverse groenbeheerders van de publieke ruimte (Provincie Zuid-Holland, Waterschap Hollandse Delta, de gemeenten Binnenmaas en Strijen, en Staatsbos-beheer) te informeren en te motiveren voor ecologisch beheer in hun werkgebied, als een bijdrage aan van Functionele Agrobiodiversiteit en natuurlijke plaagbeheersing op publieke gronden. Een spannend traject!

Meer weten?

Meer over Functionele Agrobiodiversiteit (o.a. in de Hoeksche Waard, Flevoland en Noord-Brabant) is te vinden op de SPADE website: <http://www.spade.nl/> TAW (1998). Grondslagen voor Waterkeringen. Technische Adviescommissie voor de Waterkeringen, Delft.

Tips over verwerking van maaisel staan in de Compostwijzer van het Louis Bolk Instituut, te downloaden van: <http://www.louisbolck.org/downloads/2025.pdf>